

Cönklerden Gün Işığına:

DİVRİĞİLİ BUDALA İSMAİL*

Dr. Doğan KAYA

Özet: Budala mahlası, edebiyatımızda beş şair tarafından mahlas olarak kullanılmıştır. Sözkonusu şairler şu yüzyıllarda yaşamışlardır: XVII. yüzyıl, XVIII yüzyıl (2 şair), XIX. yüzyıl (2 şair). Şairlerin beşi de Alevî-Bektaşî inanca sahiptir. Şiirlerinde bu doğrultudaki inanç ve düşüncelerine yer vermişlerdir. Divriği'nin Şahin köyünden olan Budala İsmail'in, XVIII. yüzyılda yaşadığını tahmin etmekteyiz. Şiirlerini genellikle 11 hece ile söylemiştir. Şiirlerinde bazen adını, bazen de Budala yahut Budala İsmail mahlasını kullanmıştır. Budala İsmail'in 23 şiiri tespit edilmiştir. Bazı şiirlerinden anladığımızı göre Budala İsmail, Sultan Yalıncağ Ocağına bağlıdır.

Anahtar kelimeler: *Mahlas, Budala, Alevî-Bektaşî şiiri, Budala İsmail.*

...

Abstract:

In Turkish literature, Budala (Fool) has been used as penname by five poets. Those mentioned five poets had lived in these centuries: 17th century, 18th century (2 poets), 19th century (2 poets). All of five poets have Alewite and Bektashibelief. In their poems, they had given place to Alewite-Bektashi thoughts. It is supposed that Budala İsmail, who is from Şahin village in Divriği, had lived in 18th century. On the whole, he had built his poems by 11-syllablemeter. In his poems, he had used sometimes his name but sometimes the penname of Budala or Budala İsmail. So far, it has been established 23 poems of Budala İsmail. According to deductions from some poems, Budala İsmail was affiliated with the Ocak (Hearth) of Sultan Yalıncağ.

Keywords: Penname, Budala (Fool), Alewite-Bektashi poetry, Budala İsmail.

.....

Edebiyatımızda "Budala" mahlasını kullanan beş âşık vardır. Bunlardan birincisi XVII. yüzyılda yaşamış Alevî-Bektaşî şairi Budala'dır. İkincisi ve üçüncüsü Hasan Dede evladından olan Budala ile Dedemoğlu Ali (Öl. 1886) olarak bilinen Budala; dördüncüsü Çorumlu Budala İsmail, beşincisi de bu makalemizde tanıtmaya çalışacağız Divriğili budala İsmail'dir.

---

* Yayımlandığı yer: *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, S. 4, Ankara, 2012, s. 223-238.

XVII. yüzyılda yaşayan Buda hakkında bize ilk bilgileri Sadettin Nüzhet Ergun vermektedir. Ergun, meşhur eseri On Yedinci Asırdanberi Bektaşî-Kızılbaş Alevî Şairleri ve Nefesleri adlı kitabında Budala'dan kısaca bahsetmiş ve dört şiirini kaydetmiştir. Ergun, verdiği kısa bilgide Kul Budala hakkında şunları yazmaktadır:

“XVII. Asırda yaşadığını tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindedir. Münhasıran Bektaşîliği terennüm etmekle kalmayan, âşıkane mahiyette birtakım koşmalar da vücuda getiren bu saz şairinin eski ve yeni mecmualarda hece vezniyle kaleme alınmış epeyce şiirine tesadüf olunmaktadır” (Ergun. 1955: 69-72)

M. Sabri Koz'un da budala hakkında bazı tespitleri vardır. Koz, Dergâh Yayınları arasında çıkan Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisinde “Budala” maddesinde bize şu bilgileri vermektedir.

“XVIII. yüzyıl halk şairlerindedir. Türkmen aşiretlerinden birine mensup ve Bektaşî olduğu sanılıyor. Şiirlerinde göçebe aşiretlerin iskân olaylarından, aşiretler arası mücadelelerden aşiretlerin ünlü kişilerinden ve devrin adamlarından söz ettiği gibi tarikat konularına da değinmiştir. Bazı şiirlerinde mahlasının başına Kul sıfatını da getirdiği görülüyor. Nerede, hangi yıllar arasında yaşadığı bilinmediği gibi, bazı kaynaklarda XVII. Yüzyılda yaşamış olarak gösterilmektedir. XVII. Yüzyıl âşıklarından Sunî'nin şairnamesinde anılmaktadır. Bu kayıt Sunî'nin yaşadığı asır değişmedikçe XVII. yüzyılda Budala mahlaslı âşığın yaşadığını düşündürecektir. Bunu şimdilik ayırt etmek mümkün gözüküyor.” (Koz.1977: 469)

Adı geçen şairnamede Budala'nın yer aldığı dörtlük şöyledir:

Kızkapan'ın tab'ı bir derya idi
Kuloğlu şakıyan bir şeyda idi
Budala da gayet pür-sevda idi
Üryan gezer idi Derviş Ferahî (Kaya. 2009: 137)

Adından söz ettiğimiz **ikinci** şair, Şeyh Hüseyin olarak bilinir ve 1781'de vefat etmiştir. Tayibili aşiretinden olup Kırıkkale civarında yaşamıştır. (Koçak, 2000: 92-93)

Dedemoğlu Ali diye de bilinen **üçüncü** Budala, 1886'de Hakk'a yürümüştür. Asıl adı Hüseyin şah olup Beydili aşiretine mensuptur. Şiirlerinde Budala veya Kul Budala diye tapşırılmıştır. (Koçak, 2000: 92-93).

Budala konusunda ilk çalışmayı yapan Naci Kum Atabeyli, “XVIII. Yüzyıl Halk Şairlerinden Budala Hakkında Notlar” adlı çalışmasında;

“Biz Budala'nın şiirlerinde geçen isimlerin delaletiyle şairin, Selim III (1776) sıralarında yaşadığını tespit ediyoruz. Manzumede adı geçen Yusuf Paşa, Koca Yusuf Paşa olacaktır. Kadıoğlu ise Konya'da Nizam-ı cedit teşkilatını yapan zattır.”

şeklinde bize bazı bilgiler vermektedir. (Atabeyli, İlkkanun 1937; 321) Atabeyli, makalesinde Budala'nın dört şiirini yayımlamıştır.

Budala hakkında başka araştırmacıların da verdikleri bilgiler vardır.

Cahit Öztelli Bektaşî Gülleri adlı kitabında Budala'nın XVIII. yüzyılda yaşamış bir şair olduğundan söz edip, bir şairini kaydetmiştir. (Öztelli. 1973. 306 ve 356.)

Aynı şair hakkında İsmail Özmen de Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi adlı kitabında bazı bilgiler vermiş ve dört şiirini yayımlamıştır. (Özmen. 1998; 71-74)

Ayrıca, Refik Ahmet Sevengil (Sevengil, 1965: 224-233) de kitaplarında Budala'ya yer vermiştir.

Dördüncü şair, Çorum'un Büyükcirli köyünden olup XIX. yüzyılda yaşamıştır. Alevî-Bektaşî şairi olan Çorumlu Budala İsmail H. 1210- 1270 (M. 1795-1854) yıllarında yaşamıştır. (Göksoy. Eylül 2001: 24-26)

Budala İsmail mahlasını kullanan **beşinci** şair burada tanıtacağımız Divriğili Budala İsmail'dir.

Divriğili Budala İsmail hakkında bize ilk bilgileri halkbilimci Kutlu Özen vermiştir. Özen, Adana'da sunduğu bir bildiriye tamamen Budala'ya ayırmıştır. Özen, bildirisinde aynı mahlası kullanan Yunus, Pir Sultan ve Noksanî gibi Budala mahlasını da birkaç şairin kullandığına dikkati çekmiş, Budala konusunu irdemiş ve beş şiirini kaydetmiştir. (Özen, 1993: 205-216)

Daha sonra aynı şair hakkında şahsımın da gerek bazı çalışmaları olmuştur. (Kaya. 2002; 14-23 / Kaya. Eylül 2001: 21-22).

Alevî-Bektaşî şairi olan Budala İsmail, hakkında bilinenler çok azdır. Asıl adı İsmail'dir ve şiirlerinde *Budala*, *Budala İsmail* yahut *Kul Budala* mahlaslarını kullanmıştır. XVIII. yüzyılda yaşadığını tahmin ettiğimiz Budala İsmail, Divriği'nin Şahin köyündendir. Genellikle Bektaşî itikadını dile getiren şiirler söylemiştir. Bunun yanında sosyal konulu şiirleri de vardır. İtikada bağlı terimlerin dışında dili sadedir. Şiirleri muhteva yönü ile oldukça kapsamlıdır. Çamşılı yöresinde iyi saz çaldığı kulaktan kulağa aktarılmaktadır.

Budala İsmail, şiirlerinden de anlaşılacağı üzere sultan Yalıncağ Ocağına bağlıdır.

Sultan yalıncağ, Hafik'e 34 km. mesafedeki Yalıncağ köyünde yatmaktadır. Hacı Bektaş Veli'nin halifesi olup asıl adı Esseyit Mehmet Nuri'dir. Babası Pirab Sultan'dır. Hacı Bektaş Veli, 5. Halifesi ve çerağcısı olan Pirab Sultan'ı hizmet için Konya'ya göndermiştir. Pirab Sultan, hanımı ve üç çocuğunu alıp Konya'ya gitmiş; orada insanları irşat etmiştir. Pirab Sultan Hakk'a yürüyünceolu Mehmet / Yalıncağ Sultan babasının vasiyetini doğrultusunda Sivas'ın Karabel mevkiine gitmiş, ancak eşkıya ile yapılan çarpışmada şehit olmuştur. Türbesi 1907 yılında

Sarı İsmail oğlu Mahmut Efendi tarafından yaptırılmış olan türbe¹, 1937 yılında yıkılmış. Şimdiki türbe ise 2003 yılında yapılmıştır.

Aşağıya kaydettiğim şiirler, arşivimde bulunan 6, 7, 9, 26, 33 ve 34 numaralı cönklerden alınmıştır. Söz konusu cönkler hakkında, dergimizin ilk sayısında yayımladığım “Cönklerden Gün Işığına” başlıklı yazıda bilgi verilmiştir. Aşağıda kaydettiğimiz 23 şiirden birisi divanî tarzda, birisi de 8 heceli; kalan 21 şiir 11 hecelidir.

Yayımladığımız şiirlerin dışında Budala İsmail’in farklı cönklerde kayıtlı ve gün yüzüne çıkmayı bekleyen pek çok şiirinin daha olduğu kuvvetle muhtemeldir. Ancak şurasını söyleyelim ki İsmail’in toplu olarak yayımlanmış en fazla şiiri, bu makale ile ortaya konulmuştur.

-1-

Az kazanam artık yeyim mi dersin
Kud(u)retten nasip bulunmayınca
Gerçeğin sırrına yetem mi dersin
Sana Hak’tan nazar olunmayınca

Bunda her kafaya güher koymazlar
Bir gerçeğin didarından duymazlar
Yol içinde seni iyi saymazlar
Yanıp ateşlere kül olmayınca

Kişi şahtan gayri dehman mı olur
Âşığın vatani zahman mı olur
Hak kalbin evinde mihman mı olur
Aynan pak olup da silinmeyince

Bunda her kardaşa kapı mı açarlar
Gerçeği yetmiş ikiden seçerler
Ya senin günahından mı geçerler
Mürvet deyüp dârdan salınmayınca

Pınar gözünden iç eğreden (!) içme
Ali’yi Muhammed’den ayırıp seçme
İSMAIL metan her yerde açma
Müşterisi olup alınmayınca
(33/53a)

-2-

---

¹<http://yalincakkoyu.com>

Ne sevdiğin bilir ne sevildiğin
Ne acayip insan olur dünyada
Ne övdüğün bilir ne övüldüğün
Ne acayip insan olur dünyada

Kimi mihmanından yüzün çevirir
Dev cinsi olanlar dudak devirir
Ettiği iyliği saçar savurur
Ne acayip insan olur dünyada

Seven yorulur vefasız geleni
Çoğu bilmez dünya ahiretin halini
Kandan kat(1)randan çekmez elini
Ne acayip insan olur dünyada

Derdim deşip sızlatma yaremi
Naşi hoyrat hatır yıkmak töre mi
Çoğu bilmez kadir ile keremi
Ne acayip insan olur dünyada

Ey İSMAIL bell'olmalı iyilik
İsraf haramdır sarf olan zayılık
Zamane dostu ya haftalık ya aylık
Ne acayip insan olur dünyada
(33/15 b)

-3-

Gam kasavet keder ağı olur gider
Gül yüzlümün gül cemalin görünce
Perişan gönlümü şen mamur eder
Gül yüzlümün gül cemalin görünce

Gül yüzlü sevdiğim şavk u güneşim
Güzel sevdiğimden sevdalı başım
Günbegün artıyor cümbüşüm çuşum
Gül yüzlümün gül cemalin görünce

Gülistan zeyn olmuş şakır bülbülüm
Açılmış goncalar dâr-ı fülfulüm
Medh-i Ali söyler şâz olur dilim
Gül yüzlümün gül cemalin görünce

Al giyinmiş yeşilleri bağlanır

Zülf-i bendi arş-ı rahman eğlenir
Derdimendim yaralarım sağlanır
Gül yüzlümün gül cemalin görünce

Ey İSMAİL şefkat şefaft pirden
Âlem bir yana olsa vaz gelmem yâden
Sanırım ki dört ay doğdu dört yerden
Gül yüzlümün gül cemalin görünce
(33/8b)

-4-

Ya erenler billâh şad olup güldüm
Çok şükür görüştüm dünya gözüyle
Bin iki yüz elli altıda duş geldim
Sökün aylarında bahar yaz ile

Hub eğmiş kaşların Yaradan Gâni
Yalıncağ beşinci İmamın hani
Sağ âsân mı pirim İbrahim sâni
Hak bilir bakarım ben Hak gözüyle

Doğru Abdulvahhab'a uğrar yolları
Coştı akar Kızılırmak selleri
Her estikçe dost ilinin yelleri
Sinem keser aşk ateşi köz ile

İmanım var dört kapının dördüne
Katlanmışım her cevrine derdine
Hublar ile konduk merdan yurduna
Ceminde oturduk alğun saz ile

Ey İSMAİL Karabel'in bekçisi
Kavime hasıma bildirdin bizi
Varıp Ehl-i Beyt'e sürünce yüzü
Sür yüzün bizim için niyâz ile
(33/8a)

-5-

Bir güzelin sevdası var başımda
Gönül arz eylemiş yoluna karşı
Her seher salınsa alnım düşünde
Asılsam zülfünün teline karşı

Âşık olan dost zülfünü dar gözler
Arifler kelâmı bişürür tuzlar
Seherde zeyn olmuş mahitap yüzler
Dost dostâ âşık olmuş yarına karşı

Âşıklar yâr ile vedalaşanda
Anca âşıkların meyli var sende
İntikam alınsın dediği demde
Şehitler uyandı nuruna karşı

Sahib- zaman melek eyesi gelince
Kerbelâ'da intikamın alınca
Azap bile Hak'tan gazap olunca
Cehennem de yanar narına karşı

Ey İSMÂİL dostun cemali hüsnü
Dünyada bulunmaz menendi misli
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin nesli
Âşıklar ber-murad pirine karşı
(33/30b)

-6-
Vücutum şehrinde şemalar yanar
Aşkın ateşinin korunun derdi
Arif-i billâhlar cihanı eler
Ferhat kaya keser Şirin'in derdi

Olur mu çingisi çıkmayan çakmak
Kimisi beyhude kimisi ahmak
Her birini bir sevdaya salan Hak
Kimini hoş tutar pirinin derdi

Ben huylu değilim nüsha yazılmaz
Kitap devr eylesen deffar kılamaz
Merhemsiz yarayı kimse saramaz
Yüz bin cerrah gelse birinin derdi

Gâh ağlayıp didelerim yaş eden
Gâh güldürüp gönlüm uruşen eden
Aya güne şule verip ışıdan
Muhammed Ali'nin nurunun derdi

Muhammed Ali'dir cihana server

Hatminde hatem var elinde dal var
Altında ađu var üstünde bal var
Bal diye iniler arının derdi

Elimde sermayem dilimde varım
Saadetli hünkârım gül yüzlü yârim
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir pirim
Abdallar hu çeker pirinin derdi

Hey İSMAİL yaralarım ellidir
Tarife hacet deđil dertli bellidir
Abdalların hırka giyer şallıdır
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin derdi
(34/33/9a-9b, 17a-17b)

-7-

Çeşmin cellad olmuş kılıcın zağlar
Aktı çeşmim yaşı ummanlar çağlar
N'eyleyem dost ile arada dađlar
Kırcılı boranlı bil seher yeli

Bende-i kulunun hâlin bilen ol
Abdal edip bu sevdaya salan ol
Bendeniz ne bilem eydüp kılan ol
Heman medhin söyler dil seher yeli

Ey İSMAİL nazar eyle halime
İsabet eylesün leb-i la'lime
Emanet olalım Sultan Balım'a
Yine kendinindir kul seher yeli
(33/1)

-8-

Şah-ı Horasan'dan kalktı yürüdü
Belh-i Buhara'ya uğrar yolları
Meded ey On iki İmamlar meded
Divanda tespih okunur dilleri

Er Yalıncağ üryan Hızır Pir Gaib
Hünkâr Hacı Bektaş erlere nâkib
Dört kapı kırk takım işaret koyup
Şah İmam Bakır'dan bağlı belleri

Beşinci imamdan geldi Yalıncağ
Elest-i gününden Hak bildim ancak
Abdulvahhab Gazi çekince sancak
Erlere seyyah olmuş gezer illeri

Yeşil çadır yeryüzünü bürüdü
Başı yalın üryan Hızır yürüdü
Doksan bin evliya mevcut var idi
Nazargâh eylemiş keskin belleri

Ey İSMAIL Karabel'de yatan şah
Hakikate Şâh-ı merdan şems-i mâh
Hünkâr Hacı Bektaş Veli padişah
Açılmış gülşen bağının gülleri
(33/7b-8a)

-9-

Cihan hava iken melek halk etti
Celalinden yaktı nar geldi geçti
Cebrail'i yarattı üstadın sordu
Dehanı tutuldu tur geldi geçti

İcazet istedim kanadın açtı
Doksan bin yıl müdam havada uçtu
Cebrail'in gözüne bir kubbe düştü
Uğruna rehnüma nur geldi geçti

Cebrail üstattan sabakın aldı
Naz- ı niyaz edip settare geldi
Pirine rahmet demek ol zaman kaldı
Hünkâr sülbden sülbe sır geldi geçti

Sıçradı kademin basınca ferşa
Elif tac başında çıktı ol arşa
Feriştahlar baş indirdi Bektaş'a
Yekta dü cihanda bir geldi geçti

Zülfükâr'la talip olan Ali'ye
Biat etmez Hacı Bektaş Veli'ye
Tabi-i Süfyandır Mervan kuluya
Anter bu cihanda kör geldi geçti

Arif ehl-i beyte ikrar yetirdi

Anların tahtına sultan oturdu
Kimi şehvet ile aklın yitirdi
Kimi puthanede der geldi geçti

İSMAİL'in bu sözleri alana
Tekebbür emeğin verir talana
Çar anasır şeş cihette bilene
Hünkâr Hacı Bektaş pir geldi geçti
(33/20a)

-10-

O sultanı arzu ederim gaziler
Tac-ı devlet cömert gani Yalınca
Her andıkça sinelerim sızılar
İştire idim bunu Yalınca

Şah-ı Cüneyt Ali Haydar tımarı
Tavaf eyle Karabel'deki eri
Tecellâmdır dostun hüsn-i didârı
Kudret taamıdır hun-ı Yalınca

Uçmak şehitlere Kerbelâ düştü
İmamların kanı Kâbe'ye düştü
Horasan'da ağzından ateşler saçtı
Keşf-i kerâmeti kâni Yalınca

Horasan piridir Ali'dir nesli
Şah âsitanede serili postu
On ik'İmam nesli peygamber dostu
Beşinci imamın hani Yalınca

Ey İSMAİL Hacı Bektaş Veli
Dedi ki Abdal Musa, Şah Kızıl Deli
Muhammed divanı hak didar Ali
Kulluktan yad etme beni Yalınca
(33/7b ve 56b)

-11-

Ey ağalar ben dostu gücendirdim
Bilemem ahvalim nasıl olacak
Akıl dedikleri kalmadı bende
Dahi garip başa neler gelecek

Bir sadık yârim yok hâlimden bile
Ağlarsam ağlaya gülersem güle
Giriftar eyledin beni bu hale
Anladım ki dahi derde salacak

Âşık maşukuna demiştir beli
Aradan kesilsin ladenin dini
Kan-ı revan oldu didemin seli
Kim kayırıp çeşmim yaşı silecek

Huda bilir yüreğimin derdini
Kesmem senden ümidimi virdimi
Kul efendisinden umar yardımını
Senden gayri hâlim kimler bilecek

Ey İSMÂİL bilen hakır gören göz
Kabul eyle hacetimiz duamız
Bu dünyada görülmezse davamız
Besbelli ki mahşerecek kalacak
(33/59b)

-12-

Hey erenler hal danıştık yâr ile
İk'ay altmış gündür otuz diyemem
Günüm geldi geçti ah u zar ile
Yarsız geçen günlerimi sayamam

Yas ile gam vatan tutmuş sineme
Muhammed aşkına bakın zârıma
Her kim kavuştursa beni yarıma
Kuşça canım kurban geri duramam

Ahiri ateşin sinemi yakar
Günbegün durmayıp yoluma bakar
Yaş yerine gözlerimden kan akar
Yas tutmuşam gayrı donlar yuyamam

Benim derdim bir kez varmak yâr ile
Yad gelirse kan ederim yâr ile
Yad evvelce vardı m'ola yâr ile
Hoyrat yolar güllerini kıyamam

O yâr siler m'ola gözüm yaşını

Gözleyelim gelecek aybaşını
Herkes bulmuş yarenini eşini
Söz çok ama aşıkâra diyemem

Açma ağ göğsünü beddua atar
Oku kirpikleri sineme batar
Dost dostun görünce muhabbet artar
Dostun şirin dillerinden doyamam

Ey İSMAIL gözyaşını dökerim
Can tohumun öz tarlaya ekerim
Çoktan beri hasretini çekerim
Ahu gözlüm ben cevrine doyamam
(34/7b-8a)

-13-

Kömür gözlüm bana dertlerin çoktur
Çık bir yol salın ki andan gideyim
Hayli demdir seni gördüğüm yoktur
Çık bir yol salın ki andan gideyim

Çıkıp çıkıp yolları bağlama
Çiğerciğim aşk oduna dağlama
Gidi kömür gözlüm beni eğleme
Çık bir yol salın ki andan gideyim

Gideceğim yollar kıştır borandır
Gidiyorum geleceğim gümandır
Yârdan ayrılmışım hayli zamandır
Çık bir yol salın ki andan gideyim

Gideceğim yollar yollu yokuşlu
Ak gerdana çifte benler nakışlı
Üsküfün eğdirmiş şahin bakışlı
Çık bir yol salın ki andan gideyim

BUDALA'm eydür ömrümün varı
Canımın cananı gözümün nuru
Ben gidenden sonra var sarın yâri
Çık bir yol salın ki andan gideyim
(7/61a-61b)

-14-

Kud(u)ret meyinde bir delil yandı
Âleme şan verdi kanı kırkların
O nurun meyinden içenler kandı
Cevahir mekânı kâni kırkların

Mirim sırrın deĝmelere açmadı
İsa Őu dünyada don deĝiŐmedi
Kırklar ana rahmine dūŐmedi
Ya nasıl verildi canı kırkların

Fatma Ana'yı o didarda gördüler
Üryan püryan oldu çarha girdiler
Engür Őerbetini orda verdiler
Bir Őemleden oldu kanı kırkların

Günahlar tartıldı nizam kuruldu
Göz gönül arandı sohbet soruldu
Nasipleri açıldı kısmet verildi
Kud(u)retten gelir hûnu kırkların

Salman sail oldu Allah dost dedi
Bir zembil istedi bir de post dedi
Muhammed kırklardan niŐan istedi
Bir yâreden aktı kanı kırkların

İSMAİL'em bir acayıp hal oldu
Kırklar erkân sürdü doĝru yol oldu
Muhammed'in teri düştü gül oldu
Cemi misk amber olmuş kokar kırkların
(34/39a)

-15-

Yüĝrük olur gönül kuŐu
Evliya söyletir taŐı
İrfanını bilen kişi
İrfanda niyaz eylesin

Ali yoludur yolumuz
Hakk'a malûmdur hâlimiz
Daim irfandadır dilimiz
İrfanda niyaz eylesin

Ala gözlü arayanlar

Ahdi bütün koç yiğitler
Yeryüzünde biten otlar
İrfanda niyaz eylesin

Hacca giden can hacılar
Görmesin ağrı acılar
Yoloğlu müslüm bacılar
İrfanda niyaz eylesin

Der BUDALA'm dünya fani
Veren alır bir gün canı
Kusura kalmasın Ali
İrfanda niyaz eylesin

Der BUDALA'm oldu tamam
İşte geldi sahib-zaman
Şeyh Safiyan On iki İmam
İrfanda niyaz eylesin
(9/10a)

-16-
İki nokta üç huruf dört kitap andan çıkar
Elifi mimden ayıran ol kezzap dinden çıkar
Elifi mim rumuzunu binde bir can anlamaz
Ziya verir şems kamer mahitap andan çıkar

Arif-i billâh olan okur aktan karayı
Dost cemali hor gören yıkar gönül sarayı
(Elif)de (Ye)yi (Sad)da (Dal)ı bilen sarar yarayı
Hatta o (Sin) (Fe) hikmet-i (Vav) dahi (Lam)'dan çıkar

İlm-i ledün hikmetini okur arifler bilir
Ehl-i Beyt'e bende olmayan ikrarın şeytan alır
Çar-ı anasır babında gönül dostunu tanır
Cümle mahlûkatın atası (Kâf) ile (Nun)'dan çıkar

Peygambere ümmet isen doğru raha gel beri
Nasip veren eli gözle gezme arada serseri
Yiğirmi dokuz huruftur harf-be-harf cümle varı
(Lam-elif) kaymakam olmuş miftahı (Ya)'dan çıkar

Ey İSMAIL tevekkül kıl gözle dostun yolunu
Küntü kenze nazar kıl bilir edna halini

Hayâ ile üns eyleyen ol doğrultur yolunu
İlm-i hakikat madenidir cavidan andan çıkar

Cafer oğlu Muhtar Ağa'dan yadigâren tahrir olunmuştur 1322
(34/61b-62a)

-17-

Âşık oldum bir güzelin hüsnüne
Dostun mâh yüzünde teller hû çeker
Bakmaz mısın âşıkların haline
Mevla'yı zikr eden diller hû çeker

Şeker dudağından lebin balına
Sen düşürdün beni halkın diline
Cemi kuşlar konmuş dallı dalına
Bülbülün konuştuğu dallar hû çeker

Gel gezelim bahçeleri bağları
Dahi biz severiz yeğden yeğleri
Ne için isterler âdil beyleri
Cümle memleketler iller hû çeker

Aduv kesmez garazını kastını
Gönül tanır düşmanını dostunu
Abdallar eynine giyer postunu
Tennure bağlanan beller hû çeker

Ey İSMAIL erler duaya iner
Yanar kırk budakta şemalar yanar
Balım Sultan abdalları çark döner
Fena ile kisbet şallar hû çeker

(33/3b-4a)

-18-

Kral oğlu Salman putu kırınca
Erzene dağına attığın söyler
Hırkasın soyunup suya girince
Arslan hırkasına yattığın söyler

Aslan yatdı hırkasının üstüne
Hüvallah eyledi Allah dostuna
Bir kır atlı çıkageldi üstüne
Atlıyı görünce gittiğin söyler

Atlıyı görünce aslandır kalktı
Narasın işitdi meşeye aktı
Kır atlı Salman'ın haline baktı
Ulaşıp carına yettiğin söyler

Salman Erzene'de derdi nergizi
Bergüzar et dedi unutma bizi
Selman deyince ol zaman bu sözü
Yanından sır olup gittiğin söyler

Dört yanına baktı Salman ah itdi
Döndü çarh-ı devran zaman zuhur etti
Ali'nin sırrına kim idi yetti
Nasip bu diyara attığın söyler

Geldi Ebu Talib'e kul oldu Kamber
Ali ana rahminde virildi haber
Haber duydu hatem-i peygamber
Muhabbet göz gönül kattığın söyler

Ali ana rahminden geldi Kâbe'de
Yüzünün üstüne yönü kiblede
Muhammed kaldırdı bunca sabada
Yüzünün üstüne yattığın söyler

Oğlana tekbir okudu peygamber
Geldi höllüğünüeledi Kamber
Kamber de bildi ki bunda bir hal var
Sırr-ı hikmet işlerin tuttuğun söyler

Muhammet oğlana muhabbet kattı
Bugün yarın derken gün geldi çattı
Beşikte ejderi iki şerha etti
Çekip iki parça yırttığın söyler

Varıp değince üç yaşına Haydar
Çiğninde bahçeye götürdü Kamber
Lala şuna dedi şah-ı münevver
Hurma ağacının bittiğin söyler

Oğlan bastı lalasının koluna
Elini uzattı hurma dalına

Şahım hurmayı emdi aldı eline
Çiğidin Selman'a attığın söyler

Dört tarafı bağçe idi bağ idi
Lalasından başka kimse yoğ idi
Hırkasın yamarken vurdu çiğidi
Çiğidin çiğnine battığın söyler

Lala der ki ensem çocuk dursana
Tazire müstahak olursun gene
Oğlan der ki yaş soruşan bu sene
Âlemi oynatıp uttuğun söyler

Oğlan der ki Lala senin kaç yaşın
Yaşım üç yüz ama müşküldür işim
Çok serencam çektim çoktur savaşım
Kundağın kucakta tuttuğun söyler

Tanı ey Lala can oğlunu tanı
Bilirsin Erzene'deki Tufanı
Ol zaman kim kurtardı aslandan seni
Kır atının gelip gittiğin söyler

Seyridi damarım kaydadı kanım
Benim ol atlıda vardır nişanım
Deyince nergizi sundu sultanım
Ahd ile ikrarın güttüğün söyler

Salman mürvet dedi düştü ayağa
Şimdi Sultan oldu atlı yayağa
Mah cemali benzer güneşe aya
Gühere tamuzluk katdığın söyler

Ey İSMAIL kul kurban ol Haydar'a
Muhammed Ali'ye sırr-ı settara
Ali yetirdi Salman'ı kırklara
Bir olup birliğe yettiğin söyler
(33/27b-28a)

-19-

İmam Hasan yoldaş Kanber kılavuz
Biz yolcu siz duacı olun erenler
Daim Ali Abbas'a yalvarırız biz

Biz yolcu siz duacı olun erenler

Gelip de gülbengde cemde sırada
Lokmayı tekkede yedik burada
Pirim hanenizi şen mamur ede
Biz yolcu siz duacı olun erenler

Gelmek iradettir gitmek icazet
Hasan'ı Hamza'yı pirim hoş gözet
Gedik bekçileri siz eylen imdat
Biz yolcu siz duacı olun erenler

Yüz atlıya emanet olsak her hâlden
Cüz himmet bize evliyalardan
Sağ selâmet aşak gidek bellerden
Biz yolcu siz duacı olun erenler

Yükseğine çıktım göründü ağ kümbet
Köyün bekçileri siz eylen imdat
Cümlemize Hak'tan sağlık selamet
Biz yolcu siz duacı olun erenler

Ey İSMAIL mıhlı eşiğine niyazım
Sultan Yalıncak'a yüz sürmek arzum
Eşe dostu armağanım sağ sözüm
Biz yolcu siz duacı olun erenler
(33/59a)

-20-

Tedbire güvenme takdir var bozar
Alına yazılan serine gelir
Kiramen kâtibi hayır şer yazar
Kemler kemal bulmaz pirine gelir

Olur olmaz ile alıp satarsın
Bilmez helaline haram katarsın
Bir bed ehil ile bir iş tutarsın
Zarar ziyan külli varna gelir

Helal lokma haramınan hakkımı
Zehirden zakkumdan kandan sokumu
Bazı toprak ziyan eder tohumu
Şer işleme şeytan kârına gelir

Öğrenmişsin helal haram yemeye
Her gördüğüne senin midir demeye
İcrayı Balım Sultan komaya
Şeytan gibi secde âr ile gelir

Ey İSMÂİL uyma kalles farşıya
Nefse uyup tama etme her şeye
Seni mertebeden düşürür paye
Sonu peşimancılık zoruna gelir
(33/19b-20a)

-21-

"Elhamdülillah" şükür gördüm de bildim
"Rabbü'l-Âlemin" Hak yola geldim
"Errahmanirrahim"den rahmet buldum
"Malikiyemüddin" Ali görünür

"İnna atayna" sure-yi Kevser'in başı
Kevser dağıtmak Ali'nin işi
Hasan'ın oddan yoğruldu aşısı
Hüseyin'in aldan tonu görünür

İmam Zeynel de zindanda durdu
"Hel etâ" suresi dilinde virdi
"Nasrun minallah" Bakır'a erdi
"Ve feth-i karib" Ca'fer yolu görünür

"Elem neşrahleke" "Yasin Kef Hâ"
Musa-yı Kâzım da çok çekti cefâ
İrıza'yı sevmek mü'mine safâ
Muhabbetin doğru yolu görünür

"Ve's-şemsi" Muhammed Tâkî'de gördüm
"Ve aleyke" Nakî'ye erdim ayet-i Hak bildim
Can u gönülden ikrarım verdim
Kırklar meydanının zârı görünür

"Elif-lâ" dedim de bu dâra durdum
Askerî Mehdî'ye yüzümü sürdüm
Budala İsmail'in dârını gördüm
Hakk'ın bin bir ismi Ali görünür
(7/ 21a)

-22-

Hazret-i Hızır selam göndermiş
Oturduğu postu pâk etsin deyu
Muhammed kandilden indi buyurdu
Yediği lokmayı hak etsin deyu

Giyip yediği meydanı erle
Yolu doğru tut da erkânı birle
Kimi talip olmuş kimisi pirle
Onu birbirine kat etsin deyu

Katardan ayrılmış bir devesi var
Cemde kabul olmuş bir duası var
Bin katar devede bir devesi var
Elinde ileriye çak etsin deyu

Kurbanlık koyunu sürüden seçme
Aç otur keçinin sütünü içme
Direksiz köprüyü uğrayıp geçme
Onun temeli yok yık etsin deyu

Bir kişi rehberine gidemez ise
Rehber buyruğun tutamaz ise
Hak cem'ine meyil katamaz ise
Yükü saman çaya dök etsin deyu

BUDALA' m der cehennemden ateşi
Rehber bağlıdır talibin başı
Müdara ile yola gitse bir kişi
Yeri cehennemdir dık etsin deyu
(6/7a-7b)

-23-

Bir şara vardım ismi sultandır
Kimseler ser vurup yayın bosamaz
Hakikat madeni güher kânıdır
Âlem olup satar dükkân istemez

Kırk sekiz minaresi var bir ulu şar
Üç yüz altmış altı dükkânı envar
Bir bazar başı bin tellalı var
Hak ilen batın birbirini basamaz

Şah-ı mardan Ali pazarınbaşı
Ol sultandan biter cümlenin işi
Mal mirası yoktur yekta kumaşı
Terzi sındı vurup dikip biçemez

Elli yedi bin bezirgân yükünü taylor
Şah-ı merdan Ali şeritler bağlar
Günde yüz bin hazine keser hem taylor
O şarda değme âşık askı asamaz

Bezirgânı gelir Çin ü Maçin'den
Hind ü Yemen yedi iklim ve cihetten
Dört derya bent olmuş o şar içinde
Bu deryadan içip kanan susamaz

Şehri zî-kıymet dükkânı bezestan
Çarşısı pazarı güher satan
Karınca yükünü tutanlar hastan
Takdir gelene tebdil küsemez

Ey İSMAIL dad-ı Hak ilm-i hikmet
Tuhfesi imam Cafer Şah-ı mâkenet
Bahasını bilir üstada ilet
Üçürüm baha biçip kıymet kesemez
(34/53a-54b)

Kaynakça:

Ergun Sadetddin Nüzhet, On Yedinci Asırdanberi Bektaşî-Kızılbaş Alevî Şairleri ve Nefesleri. (1955). C. II. İstanbul.

Göksoy. Yılmaz. (9. 2001). Büyükincirli Köyünden Âşık Budala İsmail. Erciyes. S. 285.

Kaya. Doğan. (2002). Çamşık Ozanları. Ankara. s. 14-23.

Kaya. Doğan. (9. 2001). Âşık Budala. Erciyes. S. 285.

Kaya. Doğan (2009). Şairnameler. Erzurum.

Koçak. Yunus. (2000). Hasan Dede Evlatlarından Budala Adlı İki Ozan. Yol. S. 8. Kasım-Aralık.

Koz. M. Sabri. (1977). "Budala", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. I, İstanbul.

Atabeyli. Naci Kum. (İlkanun 1937). XVII. Yüzyıl Halk Şairlerinden Budala Hakkında Notlar. Ülkü. C. I. S. 58.

Özen. Kutlu. (1993). Âşık Budala. Çukurova Üniversitesi Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu-Bildiriler. Adana.

Özmen. İsmail. (1998). Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi. C. III. Ankara.

Öztelli. Cahit. (1973). Bektaşî Gülleri. İstanbul. s. 306. 356.

Sevengil. Refik Ahmet (1965). Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri. İstanbul.